

Cserépfazék vagy pengő cimbalom. A kegyelem magasztos csodája Istené. Aki testben vet, testben arat. Aki természetes talentumot kamatoztat, természetes eredményt ér el. Aki a kegyelem eszköze, az már tudja, és tudja is meg, hogy Pál ültetett, Apolló öntözött, de a növekvést Isten adja.

Mikor anyanyelvén beszélt, mindig Saulnak hívta magát. Ha görögre fordította a szót, Pál volt a neve. Nem volt sem görög, sem zsidó. Eldobta a múltat, a jövőbe kapaszkodott, mert Krisztus is őbelé. Apostol volt, semmi más.

Giny Kranenburg

EGY MEZEI HIVÓ GÖRÜNGYÖS ÚTJA A BIBLIÁHOZ

Elsárgult, kopott füzetben régi feljegyzésre akadtam. Olvasgatom, mit is írtam több mint harminc éve: „Hiszem, Uram, hogy az Evangéliumban Te szólsz. Igazi, élő emberekhez szóltál. Nem közönséges elbeszélések ezek, hanem a Te szavaid. Az, amit Te hirdettél, kívántál, akartál.” Világosan emlékszem, hogy a sok múlt idő még valamit takargatott. Valami olyasfélét, hogy „amit régen, majd kétezer év előtt megírtak, az szép és jó volt a maga idejében, de vajon mit is kezdjek ezzel én, ma a huszadik század derekán?”

A kérdés, úgy érzem, ma sem vesztett időszerűségéből, ezért megpróbáltam gondolatban végigjárni azt a hosszú utat, amely elvezetett odáig, hogy ma a Szentírást feszült várakozással veszem a kezembe: vajon milyen új távlatok, élmények tárulnak elélem?

Valószínűleg nem én voltam annak idején az egyetlen első gimnazista, aki szeptemberben büszkén nézegette az új tankönyveket és közöttük a kötelezően bevásárolt Újszövetséget. Érettségi után pedig — nem olyan büszkén ugyan, de megállapította, hogy jól vigyázott rá, mert még mindig olyan, mint az új. Hogy különösen tiltottak volna a Biblia olvasásától (amint ezt nálam jóval fiatalabb nyugatiak még mindig emlegetik), azt nem hiszem, de arra sem emlékszem, hogy túlzottan sürgette volna valaki az olvasását. Az is lehet, hogy én különösen rosszul hallottam „erre a fülemre.” Az bizonyos, hogy később gyakran gondoltam: „talán mégis jó volna rendszeresen olvasgatni az írást . . .”, de a Biblia nyugodtan porosodott a polcon.

A II. vatikáni zsinat hozta meg a változást. János pápa nemcsak az Egyház ablakait tárta ki a világ minden útja felé, de a Szentírást is újból a hívek kezébe adta. A látóhatár kinyílt, kitágult. Kérdések özöne árasztotta el a hívőket. Sokan fordultak a „forráshoz”, hogy feleletet, új, szilárd alapot találjanak a nagy zűrzavarban. Gombamódra szaporodtak, alakultak a bibliakörök mindenütt. Én sem halogattam már tovább, és csatlakoztam én is.

Azóta sok különböző körnek voltam tagja. Mindegyiknek megvolt a maga sajátos jellege, és minden vezető más-más módszerrel próbálkozott. Ami azon-

ban — tapasztalatom szerint — mindenütt közös volt, az a kezdet nehézsége. A jóakarató, gyakran verejtékes próbálkozás; a tehetetlenség leverő érzése: „képtelenek vagyunk igazán érteni, termékenyen használni az eddig jól ismernek hitt szöveget!”

Az első körben, kezdetnek, nem magát a Szentírást olvastuk, hanem pár hónapig foglalkoztunk egy könyvvel, amely az Ószövetségben leggyakrabban használt fogalmakat, kifejezéseket magyarázta. Csak ezután kezdtünk bele a Teremtés könyvébe. Otthon mindenki átolvasta (ha ráért!) a kitűzött egy-két fejezetet, majd együttesen, hangosan újból elolvastuk. Ezután következett a magyarázat, amelynek végén felhangzott a kérdés: „Vajon mit is akar ez a fejezet, az író nekünk tulajdonképpen mondani?” Volt a résztvevők között nem egy, aki már hallott a szentíráskutatás és magyarázat újabb irányairól, de annyira belénk rögződött a tudat, hogy „a sugalmazott írók szószerinti valóságot, történelmi eseményeket írtak le”, hogy minden bevezetés és tájékoztatás elterére nem voltunk képesek a szavak, a betűk mögé behatolni. Képtelenek voltunk a tulajdonképpeni értelemre rátalálni, és a legismertebb fejezetek okozták a legnagyobb nehézséget. Így a fenti kérdésre szinte kivétel nélkül hosszú, fagyos hallgatás volt a válasz, annak a bénító érzésnek a kíséretében, hogy „ha a Szentírás termékeny olvasásához ennyi mindent kell tudni, ismerni, tanulni, akkor ez ma még nehezebb, mint valaha. Erre mi sohasem leszünk képesek!”

És akkor, váratlanul mégis csak megtörtént a „csoda”. Ábrám küldetését olvastuk, amikor egy fiatal asszony megszólalt: „De jó volt Ábrahámnak, hogy hozzá ilyen hallhatóan szólt az Isten! Mihozzánk persze nem szól már. Én még sohasem hallottam!” „Valóban nem szól? vagy csak nem hallod? — viszonzotta a vezető. — Megpróbáltad-e már figyelni, nem hallasz-e valamit saját bensőd mélyén? Egy váratlan jó gondolat, egy hirtelen ösztönzés, valami készség? Vajon honnan jön? mi támasztja fel?”

Mintha az egész társaság hirtelen fölébredt volna. Egy szikra pattant ki, és fényénél végre megértettük, hogy az Úr valaha sem hangszóróval szólt Ábrámhoz, hanem lelke mélyén . . . és ő „hallott” és hitt és útnak indult. Bátran hitjük mi is és bízhatunk benne, hogy hozzánk is beszél az Isten a saját lelke mélyén. De nekünk is meg kell tanulnunk „hallani” és útnak indulni.

A következő fordulat megint egy könyv tanulmányozása nyomán állt be. Az Izrael körülvevő népek történetével, kultúrájával foglalkoztunk. Egyszerre csak rádőbentünk, milyen rendkívüli, páratlan dolog is az, hogy ez a kicsiny nép a rokon népek tengerében fokozatosan ráébred az öt kiválasztó, vele szövetséget kötő Egy Isten tudatára, hitére. Hogy ezt a hitet a sok küzdelem, nehézség nemcsak nem nyomja el, nem öli ki, hanem mindig tisztábban, élesebben alakul ki tudatában.

Nagy tudású tanárember vette át a vezetést. Végtelenül érdekes anyagát képes volt másfél-két órán keresztül, megszakítás nélkül árasztani. Egy-egy ilyen előadás olyan tömény, mindenre kiterjedő volt, hogy képtelenség volt

egyetlen kérdéssel is félbeszakítani (bár erre megvolt az engedély!), ami a hallgatóságot újból aktivizálni tudta volna. Így minden őszinte érdeklődés ellenére is egymás után nehezedtek el a pillák, csuklottak le a fejek. Ez a kör nem volt hosszú életű.

Én azonban, mint a kopó, rákaptam a szimatra, és bár rendszertelenül, de nekiálltam a tanulásnak. Olvastam, ami csak a kezem ügyébe került. Abban az időben már egymás után jelentek meg a könyvek. Legtöbbje elég népszerűen írva ahhoz, hogy az érdeklődő hívő is megérthesse. Ez azonban még mindig azt jelentette, hogy csak könyveket olvastam, de magát a „Könyvet” csak hűdozva vettem kezembe.

Egészen váratlanul meghívtak egy tanfolyamon való részvételre. Ennek már komoly feltétele volt, hogy igazán akarjunk tanulni, és meglegyen bennünk a készség, hogy 2—3 évi készület után önállóan vagy esetleg kettesben egy-egy kis kört vezessünk. Kéthetenként jövünk össze két óra hosszat. Minden alkalommal házi feladatot kapunk, amely 3—4 kérdés írásbeli megválaszolásából áll. A feladott fejezetet, perikopát minden előzetes tájékoztatás nélkül kell átvenni, és a kérdéseket józan belátásunk és érzésünk szerint megválaszolni. Aki ráér, kereshet, olvashat önállóan, de hetenként legalább egy—két órát kell foglalkozni az anyaggal. A házi feladatot írásban előre beküldjük, és magán az órán együttesen beszéljük meg a különböző válaszokat. A kurzusvezető egy betániás nővér sok éves tapasztalattal; a közös megbeszélés után átveszi velünk az egyszerű információs szöveget, amit azután mind megkapunk.

Természetes, hogy heti egy—két óra tanulást és gondolkozást, kéthetenkénti két óra közös foglalkozást jelentő tanfolyam még három esztendő alatt sem foglalkozhat kimerítően a teljes Szentírással. Ezért a tanfolyam célját így foglalhatnám össze:

Magunkévá tenni a tudatot, hogy nem történelmi hűségű beszámolókkal foglalkozunk, hanem Izrael sajátos szemléletével, amely az Egy Istenbe vetett hitből kiindulva éli meg, érti és értékeli saját életét és történelmét, mint Szövetséget, amelyet Jahve Izraellel kötött. Ez a Szövetség a jövőre irányul és tervet tartalmaz, amely a választott nép történelmében mindinkább megvalósul és nyilvánvalóbb lesz. Meglátni, miként ismeri fel Izrael mindig jobban, hogy ez a terv nemcsak saját, de az egész emberiség kiteljesedésére (megváltására) irányul. Ebbe az alapvető felismerésbe mintegy belenöve, mind tisztábban és tudatosabban megélni, hogy az Isten megváltó terve — a Szentírásban kinyilatkoztatott igazság — nemcsak a múltra vonatkozik, hanem ma is teljes egészében érvényes alapzat és iránymutatás. Felismerni, hogy ennek a megváltó tervnek megvalósítására mi is meghívottak, felszólítottak vagyunk, akiknek útra kell kelniünk az ismeretlen, a bizonytalan felé, éppúgy, mint valaha Ábrahámnak. Hogy ezt az utat mindnyájunknak meg kell járnunk Istenbe vetett hitünkre és bizodaljunkra támaszkodva, még ha látszólagos kudarchoz vezetne is. Mert a kudarc — a halál — nem a végső szó. A názáreti Jézus, Aki mindnyájunk számára maga az Út, legyőzte a halált, feltámadott, és ma is él!

Ennek a célnak megvalósításához nem annyira konkrét tudásra van szükségünk — bár ez, ha szerény mértékben is, de nélkülözhetetlen —, hanem inkább benső megélésre, fogékonyságra, amely elvezet a belső és ebből kifolyólag a külső állásfoglaláshoz (megéléshez, életstílushoz).

A minimális tájékozottság (tudás) megszerzéséhez először meg kellett röviden ismerkednünk a különböző tradíciókkal, irodalmi formákkal, a könyvek keletkezésének történetével és az általános történelmi háttérrel. Ez után Izrael saját történelmével. Kezdve az Ábrahámnak tett ígérettel (ivadék—föld—áldás), amely részben megvalósul a kivonulás után, mikor Mózes megveti a népi egység alapját és meghirdeti a sinai (második) szövetséget. Ez Dávid idejében éri el megvalósulása csúcspontját. Megalakul a nemzeti állam (az evilági Istenországa), és a Dávidnak tett ígéretben létrejön a harmadik szövetség. Az út az elhurcoltatásban megszenvedett és lelkében megtisztult maradék hazatérése nyomán elvezet Jézus Krisztushoz, Akiben minden ígéret és szövetség beteljesedik, Aki maga az örök és felbonthatatlan Szövetség.

Ezt a gondolatmenetet a következő fejezetek alapján közelítettük meg:

Ábrahám története: Ter 12,1-3; 15; 17; 18; 19; 22; 24.

Ézsau és Jákob története: Ter 25,1-34; 27; 28,10-18; 32,23-32.

József története: Ter 37; 39; 45; 49; 50.

A kivonulás története: Kiv 1-3; 4,1-17; 11; 12,1-34; 15,1; 19,1-25; 20; 24; 28,40-41; 32,19.

MTörv 30; 1Sám 3; 8; 13; 15; 17; 31.

2Sám 11; 12; 1Kir 3; 11,1-13.

Iz 1; 5,1-7, 8-24; 52, 13-53.

A felsorolt fejezetekkel részletesen foglalkoztunk, és az írásbeli feladat kérdései ezekre vonatkoztak. A közbeeső fejezetek kinek-kinek saját szorgalmára és érdeklődésére voltak bízva.

A próféták előtt némileg foglalkoztunk még a zsolttárokkal, és az Ószövetség tanulmányozását lekerekíti és befejezi a Ter 1—11 tanulmányozása. Jövőre következik az Újszövetség.

Az előre megadott kérdések nagy könnyítést jelentenek. Megadják a kiindulási pontot, amelynek nyomán könnyebben indul meg az önálló gondolkodás, keresés. Nézzünk meg néhány gyakorlati kérdést és feleletet, mert ez jobban megvilágítja a tanfolyam módszerét és azokat a lehetőségeket, amelyek egyszerű (gyakran még magasabb középiskolai végzettséggel sem rendelkező), de tudatosan élő és gondolkodó hívőkben rejtőznek.

Kiv. 2. KI MENTI MEG MÓZEST?

— A fáraó leánya; — saját anyja és nővére.

— Anyja, nénje, a fáraó leánya. Vagyis három asszony, akik, úgy gondolom, a tehetetlen gyermek iránti szeretetből és gyöngédségből saját félelmük fölél emelkednek, és mernek kockázatot vállalni.

— Egy egyiptomi, illetve az ellenség! A segítség néha egészen váratlan oldalról jön!

— A fáraó leánya és a saját rokonai, de tulajdonképpen Jahve, aki gondoskodik népéről, és a „jövendő szabadítót” menti meg.

Kiv. 3. ÉGŐ CSIPKEBOKOR. ELŐFORDUL-E AZ ÍRÁSBAN TOBBSZOR IS A TŰZ KÉPE? MIT FEJEZ EZ KI?

- Ter 15-ben a tűz jelkép. Kiv 3-ban a figyelem fölkelését célozza. Ez a tűz nem emészt el. A tűz a világosság, a meleg jelképe.
- Tűzoszlop, amely Izraelt a pusztában kíséri. Tüzes nyelvek pünkösdkor. Ezzel Isten jelenlétét akarják kifejezni.
- A tűz képe többször fordul elő. Ábrahám áldozata; Illést tüzes szekér ragadja el; tűzoszlop, amely Izraelt kíséri a pusztában. A tűz nagy hatású; világít, melegít. De tud pusztítani is: megsemmisíteni. A lángot, tüzet pontosan nem lehet leírni. Mindig más és más az alakja. De lenyűgöző, hatalmas látvány. A tűz a leírhatatlan, meg-mintázhatatlan Isten szimbóluma, jelképe.

MIT JELENT „MEGSZÓLÍTANI”, „MEGHÍVNI”?

- Azt hiszem, kiválasztást jelent.
- A híváshoz felelet tartozik. Készség megtenni azt, amire felhívnak.
- Kényszerítő meghívást jelent, hogy tudatosan részt vegyünk Isten teremtő tevékenységében, amely ma is folyamatban van.
- Valakit nevével nevezni az illetőt egész lényében és létezésében érintő hívást jelent. Ha az Isten hív, az nemcsak „üres szó”. Az Isten szavának tartalma van (feladat, meghívás), amelyre válaszolni kell, akár „igen”-t, akár „nem”-et.

Kiv 4,1-17. HOGYAN FOLYIK LE MÓZES IMÁJA?

- Ellenkezte, kifogásokat emelve. A feladat nagysága elcsüggeszti Mózeset. Szabadulni akar a megbízatástól.
- Mózes a feladatot túl nagyknak találja. Ő maga kicsiny, tehetetlen. Más jobban tudná teljesíteni. E mellett nincsen elég bizalma sem Istenben, sem emberekben. Azt hiszi, egyedül kell mindent véghez vinnie. Csak akkor indul útnak, amikor meggyőződik, hogy nem lesz egyedül.
- Mózes mindig újabb és újabb érveket talál, hogy ne kelljen elvállalnia a küldetést. Ki vagyok én, hogy ezt tegyem? Erre a kérdésre kapja a legrészletesebb bátorítást, bár ez a legkevésbé „látható” és „tapintható”: „Én leszek melletted, és amikor elv e g e z t e d a feladatot, a k k o r fogok majd egy jelt adni, amelyből meglátod, hogy Tőlem van a küldetés.” Ebben benne foglaltatik, hogy Mózesnek küldetését kérdések és kétségek között kell betöltenie. Egyedül Jahve szavára és ígéretére vetett bizalmára támaszkodva.
- Mit mondjak, ki küld engem? Erre Jahve kinyilvánítja nevét, de nem ad magyarázatot.
- Mégsem fognak nekem hinni! Most látható jeleket kap.
- De még tisztességesen beszélni sem tudok! — Majd én segítlek a beszédben!
- Mégis csak keress valaki mást magamra! Ekkor haragra gerjed az Úr — de mégis segítőt ad Mózesnek egy másik embertársa, testvére személyében.

MIT ISMERSZ FEL EBBEN AZ IMÁBAN?

- Valaha úgy éreztem, hogy mindez egy hatalmas csoda, amely valaha régen megtörténhetett, manapság már nem. Sohasem gondoltam arra, hogy ez imádság. Most látom, hogy imádság, beszélgetés Istennel. Isten beszél hozzánk, mi hallgatunk Istenne. Ez minden ember életében előfordul. Hivatás, küldetés, félelem, biztatás és végül a beteljesítés, amelyet nem „üres kezekkel” viszünk végbe.
- Én is gyakran próbálok szabadulni feladatok alól, amelyekre nincsen kedvem.
- A fentiekben teljesen magamra ismerek. Gyakran hinni sem merem, hogy én is oda tartozom a többiek közé. Ha valaki kér tőlem valamit, vagy valamire felkérnek, nem is merem hinni. Különösen ha az illető az én szememben nálam sokkal „nagyobb”. Nincs is elég bizalmam, főleg önmagamban.
- Mennyire emberi és tisztán felismerhető mindez! Milyen gyakran tisztán látjuk a jeleket, és mégsem merünk . . .

Kiv. 32. MI TORTÉNIK ITT? MIT JELENT A 19. VERS?

- A 19. vers első pillanatra dühroham, amelyet mi is ismerünk. Lehet, hogy azt is jelenti: amikor Mózes meglátja, miként viselkedik a nép, nem tartja még méltónak (elég felnőttnek) Isten bizalmára.
- Amikor az előjáró nincsen láthatóan népével, mindjárt eltűnik az Istenbe vetett bizalom. A népnek látható jelre van szüksége támaszul és középpontul.
- Órák hosszat el tudnék gondolkozni egy ilyen fejezeten.
Már az első versben találkozunk az emberi lét egyik alapvető tulajdonságával ill. ennek hiányával. A türellemmel. Még annyi türelmünk sincs, hogy egy kis időt várjunk. Mindjárt nyugtalanok leszünk. Szerintem ennek két oka van: a félelem és a kétely. A nép vezetője már jó ideje távol van, és a nép elveszti biztonságát. Ha saját életemre gondolok, azt veszem észre, hogy a kétség pillanatait mindig valaminek a hiánya kísérte (anya, iránymutatás stb.).
A népnek látható biztonságra van szüksége. Ezért kívánja az aranyborjút. Ez számára fénypont a sötétségben. Hogy „lídércfény”, az nem érdekli a népet. Az ember az életében biztonságot, támaszt, struktúrát keres. Enélkül élete zavaros, rendezetlen, kaotikussá válik.
Mózes magatartása is igen megkap. Minden tehetségével és képességével közbenjár a népért. Mintegy „jobb belátásra” bírta Istent. És most ez a látvány! El tudom képzelni, milyen dühös lett. Megálljatok csak . . . tőlem ugyan . . . ezentúl . . . !
Erről Krisztus jut eszembe elfogatása éjjelén. Ő is Istennel beszélt, és amikor visszatér tanítványai közé, látja, hogy még ők sem tudnak várni, virrasztani. Jézus azonban nem dühvel, agresszióval reagál. Inkább szomorúan, szinte kérlelve. Hát igazán olyan nehéz volt egy picit is várni?
Ebben fölismerem a hatalmas különbséget Mózes, az ember és Jézus, az Emberfia között.
- A nép nem tud a „saját lábán megállni”. Amint vezető nélkül marad, „kirúg a hámból”.
Mi sem tudunk csak önerőnkre támaszkodva megmaradni az úton. Ha Jézus nem járna előttünk, nem jutnánk tovább. Amikor Mózes a hegyről lejövet meglátja a nép hűtlenségét, eltöri a törvénytáblákat (a Szövetség jelét), amint a nép is megszegte a szövetséget.

Ebből a néhány kivonatos példából is kitűnik, hogy a kérdést gyakran egyéni szemszögből, árnyalati különbségekkel sok oldalról világítják meg a feleletek. A közös összegezésben azután kialakul a helyes válasz, amelyet szükség esetén a tanfolyamvezető segítségével még ki is egészítünk, mielőtt áttérnénk a tájékoztató tanulmányozására.

Mindennek eredményeképpen kézbredünk, hogy már nem állunk olyan idegenül a Szenirással szemben. Kezdjük otthonosabban érezni magunkat benne. Kezdünk a szavak mögé látni, érezni.

Többünk számára volt felejthetetlen pillanat Mózesrel való megismerkedésünk. Már nem Michelangelo fehér márványból faragott hatalmas, Isten látásától sugárzó, de mégis csak kőből faragott Mózesével. Hanem egy húsból-vérből való, élő emberrel, aki több ezer év előtt is épp úgy vitatkozik, húzódozik, alkudozik, mielőtt magára vállalja az erejét és képességeit meghaladó, kilátástalannak tetsző küldetést, mint azt kicsinyben vagy nagyban azóta is minden ember olyan gyakran tette, és teszi még mindig.

Mintha egy kicsit megérkeztem volna egy nagyon hosszú, göröngyös úton. Mások talán egyszerűbben, gyorsabban járták meg ezt az utat. Én azonban

nem bánom, ha soká is tartott, és remélem, hogy még soká járhatom. A fontos, hogy a valaha hideg, kihűlt szavak életre keltek, sugárzóvá váltak. Útközben nem egyszer szólalt fel egyik-másik társam: „Miért is kínlódnak az Őszövet-séggel? Olvassuk inkább az Újszövetséget. Azt jobban ismerjük, otthonosabb számunkra. Biztosan könnyebb lenne!” Sokszor gondoltam ezt én is. Nehezen fogadtam el az ellenvetést: „Ne higgyétek: enélkül az Újszövetség még sokkal nehezebb lenne.”

Ma már ezt el tudom fogadni. Mert megtapasztaltam: ahhoz, hogy igazán megérthessük az Újszövetséget, meg kell ismerkednünk a választott nép szellemével, gondolkozásával, történelmével, hitével. Ebben a hitben nőtt fel a názáreti Jézus; ebben gyökerezett. Igazán csak akkor tudjuk az ő tanítását érteni — és ami még fontosabb: élni, ha megismerjük Izrael Istenét. Őt szólította Atyjának, az ő elérkezett és eljövendő országát hirdette Jézus. A názáreti Jézus, aki saját életét adta oda, hogy mi élhessünk. Aki legyőzte a halált, feltámadott és él. Aki a mai emberiség, minden egyes modern ember számára ma is életminta. Meghívás: teheted? Felhívás: tedd meg! Kihívás: meg tudod tenni!

Tomka Ferenc

SZENTÍRÁS ÉS LELKIVEZETÉS

A lelkivezetésről köteteket írtak már, és további köteteket lehetne írni. Az alábbiakban kifejezetten Isten igéjének a lelkivezetésben betöltött szerepéről szeretnék szólni¹, — bevezetésként mégis szükséges néhány általános elvet fölelevenítenünk.

A lelkivezetésről általában

A templomba járók, a gyónók létszámának csökkenésével egyidejűleg úgy tűnik, jelentősen nő a mélyebb lelkiéletre törekvők aránya. És éppen az ő részükről hangzik el ismételten a panasz — amelyre Püspöki Karunk is utalt körlevelében —, hogy sok lelkipásztor szinte türelmetlenül küldi el őket a gyóntatószékből, mondván: „Ha nincs súlyos bűne, akkor miért jön gyónni?”²

Kétségtelen, hogy gyónás és lelkivezetés nem szükségképpen összetartozó dolgok. A jelenben azonban a gyónásnak nagy általánosságban lelkivezetésnek is kellene lennie. Legalábbis olyan értelemben, hogy a gyóntatónak minden egyes gyóntatásban az volna a feladata, hogy a folytonos megújulásra, a megtérésre, illetve a lelki előrehaladásra segítse a gyónót.³ Ilyen értelemben nem véletlenül nevezi a bűnbocsánat szentségének új rendje a gyónót következetesen „megtérőnek”. — A gyóntató ill. lelkivezető feladata tehát az, hogy egyrészt újra és újra felhívja a figyelmet a lelki továbbképzés fontosságára, más-